

Zpráva o plnění systémových opatření v oblasti Koncepce podpory transformace pobytových sociálních služeb v jiné typy sociálních služeb, poskytovaných v přirozené komunitě uživatele a podporující sociální začlenění uživatele do společnosti

aktualizovaná ke dni 31. 12. 2007

Úvod

Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky (dále jen „MPSV ČR“) v souladu s úkoly, které pro něj vyplývají z Usnesení vlády ČR č. 127 ze dne 21. února 2007, plnilo do 31. prosince 2007 řadu systémových opatření směřujících k vytvoření příznivějších podmínek pro realizaci Koncepce podpory transformace pobytových sociálních služeb v jiné typy sociálních služeb, poskytovaných v přirozené komunitě uživatele a podporující sociální začlenění uživatele do společnosti (dále jen „Koncepce podpory“).

MPSV ČR po celou dobu hodnoceného období usilovalo o systematické naplňování stanovených úkolů. Z důvodu nedostatečné finanční i personální kapacity k přímé realizaci cílů a opatření Koncepce podpory plánovalo MPSV ČR při předkládání Koncepce podpory zajistit definované aktivity zajistit systémovým projektem „Podpora transformace“ z prostředků Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost (dále jen „OPLZZ“) Evropského sociálního fondu (dále jen „ESF“). S ohledem na posun možnosti čerpání prostředků z evropského sociálního fondu byly některé z plánovaných aktivit pro rok 2007 přesunuty na rok 2008, ve kterém budou zajištěny prostřednictvím systémového projektu „Podpora transformace“.

V první části této zprávy je vyhodnoceno plnění cílů Koncepce podpory předložené Vládě ČR v roce 2007 a uveden současný stav realizace systémových opatření včetně popisu klíčových aktivit, které k této problematice probíhají a jsou v rámci činnosti MPSV připravovány. Druhá část se věnuje změnám aktivit a třetí shrnuje činnost v této oblasti.

1. Plnění systémových opatření přijatých k zajištění usnesení vlády České republiky

Úkoly uložené usnesením vlády č. 127 ze dne 21. února 2007 byly realizovány v pěti klíčových oblastech následovně:

1.1 Zvýšení informovanosti o procesu transformace institucionální péče pro osoby se zdravotním postižením a seniory

V roce 2007 se MPSV zabývalo informovaností o procesu transformace zejména formou specializovaných seminářů, přednášek a workshopů a článků v odborném tisku.

Oblast deinstitucionalizace byla zařazena do vzdělávacích programů, pořádaných v rámci systémových projektů MPSV a stala se například jedním z témat vzdělávání Průvodců v zavádění Standardů kvality sociálních služeb v rámci veřejné zakázky „Vzdělávání v zavádění standardů kvality sociálních služeb“.

Stav poskytování institucionální péče za rok 2007 mapovalo MPSV ČR zejména při vyhodnocování střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb krajů při tvorbě Národního plánu rozvoje sociálních služeb ČR. V rámci činnosti MPSV ČR proběhla aktualizace sledování statistických údajů pro rok 2008. Aktualizovaná oblast sledovaných údajů o poskytování sociálních služeb v České republice, včetně jejich cílových skupin a kapacit jednotlivých služeb je součástí Registru sociálních služeb, který je k dispozici na webových stránkách <http://iregistr.mpsv.cz>.

V harmonogramu v rámci připravovaného systémového projektu „Podpora transformace“ plánuje MPSV ČR zajistit odpovídající mediální kampaň vedoucí k rozšíření znalosti terénních a ambulantních služeb a poskytování sociálních služeb podle reálných potřeb uživatelů.

1.2 Vytvoření systému vertikální a horizontální spolupráce mezi všemi dotčenými subjekty (relevantními aktéry) procesu transformace institucionální péče (jedná se zejména o následující subjekty: státní správa a samospráva, poskytovatelé sociálních služeb, uživatelé sociálních služeb, sociální partneři)

Spolupráce s jednotlivými aktéry procesu probíhala v několika úrovních. Na prvním místě byly osloveny jednotlivé instituce státní správy a samosprávy ke spolupráci v plnění jednotlivých cílů Koncepce podpory, které vyjádřily souhlas se součinností.

V lednu 2007 proběhla pracovní setkání s pracovníky sociálních odborů krajských úřadů k zajištění spolupráce pro pilotní ověření systémových změn o oblasti poskytování služeb sociální péče. Následně bylo vybráno 30 zařízení, v nichž budou ověřovány jednotlivé kroky transformace s ohledem na specifika regionu. Podpora zařízení vychází také z možnosti čerpání investičních prostředků v rámci Integrovaného operačního programu¹ (ále jen „IOP“).

¹ Integrovaný operační program (IOP) je jedním z klíčových dokumentů ČR zpracovaných v rámci Cíle Konvergence pro programovací období 2007–2013. Spolufinancování IOP bude zajištěno prostřednictvím Evropského fondu pro regionální rozvoj. Celkový objem finančních prostředků alokovaných na IOP činí 1553,0 mil. EUR, tj. 6% v rámci Cíle Konvergence. Řídicím orgánem tohoto programu je Ministerstvo pro místní rozvoj. Podpora IOP se týká celého území ČR s výjimkou hlavního města Prahy. IOP je koncipován jako program intervencí národního charakteru, které mají plošné a systémové zaměření a spadají do působnosti ústředních správních úřadů. IOP je komplementární k tematickým a regionálním operačním programům a navazuje na příslušné národní podpůrné programy.

Na oblast transformace je z prostředků IOPu vyčleněno celkem cca 1,6 mld. Kč. Kritéria pro výběr jednoho až dvou zařízení v každém kraji a dvou zařízení MPSV ČR vycházela z těchto oblastí:

- okruh uživatelů služby
 - o cílová skupina uživatelů zařízení musí být schopna života ve většinové společnosti v rámci dalších typů služeb neústavního charakteru
- dostupnost služby
 - o nedostupnost alternativních nebo návazných druhů sociálních služeb
 - o neposkytování služby v místě života přirozené komunity (mimo obec)
- neodpovídající stav zařízení pro poskytování dané služby
 - o zařízení poskytuje služby na více než dvojlůžkových pokojích
 - o zařízení poskytuje služby pro více než 80 uživatelů v rámci zařízení
 - o materiálně technické zázemí neumožňuje individuální podporu uživatelů a ochranu a naplňování lidských práv

S vybranými poskytovateli, v jejichž zařízení bude pilotně ověřován proces transformace sociálních služeb, proběhla v měsících červenci až září 2007 metodická a diskusní setkání.

MPSV ČR dlouhodobě připravuje odborníky v oblasti sociálních služeb. V roce 2007 proběhly tři druhy vzdělávacích programů pro zajištění odborníků pro různé aspekty činnosti v sociálních službách, které vedou k systémovým změnám v poskytování sociálních služeb podle reálných potřeb uživatelů. Tyto vzdělávací programy byly zajištěny z prostředků ESF v rámci systémových projektů MPSV ČR.

V projektu „Vzdělávání v zavádění Standardů kvality sociálních služeb“² procházejí intenzivním vzděláváním odborníci - poskytovatelé, kteří se věnují oblasti kvality sociálních služeb. V projektu „Zajištění místní a typové dostupnosti sociálních služeb“³ bylo připraveno 74 krajských metodiků – vzdělavatelů pro oblast plánování sociálních služeb. Dne 23. listopadu 2007 proběhl Kulatý stůl k problematice transformace, jehož výstupem bylo zajištění spolupracujících odborníků k dané problematice a definování a specifikaci praktických kroků a činností souvisejících s nastavením sítě služeb podle reálných potřeb uživatelů.

Od 31. října 2007 probíhají v rámci projektu „Vzdělávání v zavádění Standardů kvality sociálních služeb“ diskusní setkání – kulaté stoly k jednotlivým standardům kvality sociálních služeb.

MPSV ČR připravuje pilotní systémový projekt „Podpora transformace“ hrazený z prostředků OPLZZ ESF. Zásadní aktivitou projektu je komplexní zajištění podpory poskytovatelům sociálních služeb, jejichž cílem je nastavit síť služeb podle reálných potřeb jejich uživatelů. Reálnou praxi mapovalo MPSV ČR ve 30 vybraných zařízeních sociálních služeb, v nichž bude tento projekt pilotně ověřován.

Problematika nastavení kvalitní sítě služeb je jednou z priorit národního plánu rozvoje připravovaného MPSV. Ve výstupech střednědobých plánů rozvoje krajů je toto téma po důkladné analýze zapracováno a ve vybraných krajích jsou již nyní stanoveny jednotlivé kroky pro další plánované období. MPSV administruje k podpoře plánování sociálních služeb systémový projekt „Zajištění místní a typové dostupnosti sociálních služeb“. Jeho hlavními výstupy jsou:

- Metodiky pro plánování sociálních služeb

² Systémový projekt „Systém kvality v sociálních službách“ – čerpáno celkem 41 131 850,- Kč z prostředků Operačního programu rozvoje lidských zdrojů ESF

³ Systémový projekt „Zajištění místní a typové dostupnosti sociálních služeb“ – čerpáno celkem 19 922 260,- z prostředků Operačního programu rozvoje lidských zdrojů ESF

- Vzdělávací program pro plánování sociálních služeb (tj. vzdělávací program pro zpracovatele plánů sociálních služeb na úrovni obce/regionu)
- Vzdělávací program pro krajské vzdělavatele
- Vyškolení krajských vzdělavatelů připravených poskytovat pro potřeby obce/regionu vzdělávací programy a zabezpečení následné metodické podpory při plánování sociálních služeb
- publikace „Komunitní plánování – věc veřejná“
- publikace „Průvodce procesem komunitního plánování sociálních služeb“
- Koordinace vytváření kritérií kvality plánování sociálních služeb včetně publikace „Kritéria kvality plánování sociálních služeb“
- Návrh systému metodické podpory plánování sociálních služeb v ČR
- Analýza procesu tvorby střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb v krajích v roce 2007

1.3 Podpora poskytovatelů sociálních služeb, jejich zaměstnanců a dalších subjektů při transformaci institucionální péče zejména směrem k poskytování sociálních služeb v souladu s individuálními potřebami uživatelů služeb prostřednictvím dotačních programů

V roce 2007 MPSV ČR vyhlásilo dotační programy na podporu poskytování sociálních služeb Místního a regionálního charakteru a služeb, které mají celostátní či nadregionální charakter. Dotace ze státního rozpočtu (kapitoly MPSV ČR) se poskytuje k financování běžných výdajů, které souvisejí s poskytováním sociálních služeb v souladu se zpracovaným střednědobým plánem rozvoje sociálních služeb kraje.

Koordinovaná spolupráce s kraji probíhá zejména v rámci nastavení systému individuálních projektů a přípravy globálních grantů, kde bude oblast deinstitucionalizace samozřejmě součástí.

Ve spolupráci s Ministerstvem pro místní rozvoj je připravován Zákon o sociálním bydlení a byly připomínkovány nové investiční programy na „pečovatelské byty“.

1.4 Podpora procesu zkvalitňování životních podmínek uživatelů stávajících ústavních zařízení sociální péče

V roce 2007 probíhá systémový projekt MPSV ČR „Vzdělávání v zavádění Standardů kvality sociálních služeb“² z prostředků ESF – Operačního programu rozvoje lidských zdrojů.

Jeho hlavním cílem je vytvořit jednotný systém zavádění Standardů kvality sociálních služeb a podpora jednotné tvorby standardů kvality pro jednotlivé druhy sociálních služeb. V jeho průběhu jsou školeni průvodci pro zavádění Standardů kvality sociálních služeb a připravovaná jednotná metodika pro tvorbu druhových standardů kvality, které budou vytvářet zastřešující subjekty pro jednotlivé druhy sociálních služeb.

Výstupy jsou vytvářeny v rámci konzultačního procesu zainteresovaných subjektů a práce pracovních skupin (zejména zadavatelů, poskytovatelů, uživatelů, odborných organizací a asociací sociálních služeb, MPSV ČR). Tvorba bude vycházet z analýz provedených v rámci projektu.

Dalšími z aktivit projektu pro rok 2007 jsou:

- Analýzy současného stavu ve vzdělávání v oblasti SQSS a jejich zavádění
- Diskusní setkání k jednotlivým standardům kvality za účasti odborné veřejnosti, která probíhají od října roku 2007

- Činnost Expertní pracovní skupiny pro tvorbu metodiky druhových standardů kvality sociálních služeb

Jednou z oblastí podpory, nutnou k provedení systémových změn v oblasti deinstitucionalizace a humanizace zařízení služeb sociální péče je také oblast vzdělávání pracovníků. Zásadním výstupem činnosti MPSV pro rok 2007 bylo zejména vytvoření standardizovaného systému celoživotního profesního vzdělávání pracovníků činných v sociálních službách. Nastavení tohoto systému přineslo vzdělavatelům jasný rámec pro tvorbu a akreditaci standardizovaných vzdělávacích programů a jednotlivým pracovníkům umožňuje upevnit si a doplnit odbornou kvalifikaci v akreditovaných kurzech tak, jak předpokládá výše zmiňovaný zákon. Podpora této oblasti vycházela zejména ze systémového projektu „Celoživotní vzdělávání pracovníků v sociálních službách „, jehož výstupy byly:

- Matice typových pozic
- Metodika analýzy vzdělávacích potřeb pro sektor sociálních služeb
- Seznam vzdělávacích potřeb pro sektor sociálních služeb
- Soubor vzdělávacích modulů a jejich metodický popis
- Deskripce akreditačního systému vzdělávání v sociálních službách
- Metodika autodiagnostické metody
- Metodika tvorby individuálních vzdělávacích plánů pro organizace

1.5 Podpora naplňování lidských práv uživatelů pobytových sociálních služeb a jejich práva na plnohodnotný život srovnatelný s vrstevníky, žijícími v přirozeném prostředí

Klíčovou oblastí zajištění naplňování lidských práv uživatelů je povinnost poskytovatelů sociálních služeb plnit standardy kvality sociálních služeb. Touto oblastí se zabývají zejména projekty „Vzdělávání v zavádění standardů kvality sociálních služeb“ a „Inspektoři kvality sociálních služeb“². Nosným tématem tohoto je problematika zjišťování kvality v sociálních službách v rámci inspekcí kvality. Mezi klíčové aktivity patří:

- vytvoření vzdělávacího programu pro vzdělávání lektorů inspektorů a vyškolení 30 lektorů inspektorů,
- vzdělávací program pro vyškolení budoucích inspektorů kvality sociálních služeb a vyškolení 90 nových inspektorů kvality sociálních služeb,
- vytvoření systému pro průběžné vzdělávání inspektorů,
- zajištění vyhodnocování aktivit v rámci „Monitorovací a hodnotící skupiny“

Od září 2007 působí v rámci MPSV pracovní skupina k problematice opatrovnictví, která za účasti Ministerstva spravedlnosti, kanceláře Veřejného ochránce práv, a dalších kompetentních institucí definuje současný stav praxe v procesu ustanovování opatrovnictví. K součinnosti v získání statistických podkladů bylo dále osloveno Ministerstvo vnitra.

Dne 23. března 2007 Ministerstvo spravedlnosti seznámilo soudy ČR s problematikou deinstitucionalizace v pobytových zařízeních sociálních služeb s přihlédnutím zejména k oblasti opatrovnictví.

2. Změny aktivit

S ohledem na posun možnosti čerpání prostředků z evropského sociálního fondu byly některé z plánovaných aktivit pro rok 2007 přesunuty na rok 2008, ve kterém budou zajištěny prostřednictvím systémového projektu „Podpora transformace“.

MPSV ČR nyní aktivně připravuje podklady zejména pro zajištění komplexních analýz stavu institucionální péče. Je připravován metodický systém individuálního posouzení uživatelů,

system přechodu uživatelů do jiných typů služeb včetně úplného opouštění sítě sociálních služeb a systém přípravy a vzdělávání zaměstnanců na podporu poskytování služeb podle individuálních potřeb uživatelů je součástí připravovaného systémového projektu „Podpora transformace“.

V oblasti opatrovnictví je zajišťována podpora zejména v oblasti podrobných analýz a nástrojů diagnostiky zbavování způsobilosti k právním úkonům včetně definování příkladů dobré praxe.

3. Zhodnocení

Na podkladě vyhodnocení plnění závěrů v minulém období a zobecnění dosažených výsledků se MPSV ČR zaměří v krátkodobém a střednědobém horizontu zejména na zajištění systémového projektu „Podpora transformace“ z prostředků Evropského sociálního fondu, jehož cílem je zajistit opatření a cíle Koncepce podpory.